

Seria de autor

•

ION DRUȚĂ

Ion DRUȚĂ (3 septembrie 1928, comuna Horodiște, fostul județ Soroca, azi în raionul Dondușeni – 28 septembrie 2023, Moscova). Cele dintâi povestiri îi sunt publicate la începutul anilor '50. Primul volum de schițe și nuvele, *La noi în sat*, vede lumina zilei în 1953, fiind urmat de alte povestiri, apoi de romanul *Frunze de dor* (scris în 1955, publicat în 1957). Colaborează la ziarele *Țăranul sovietic*, *Moldova socialistă* și la revista *Femeia Moldovei*. Absolvă Cursurile Superioare de Literatură de pe lângă Institutul de Literatură „A. M. Gorki” al Uniunii Scriitorilor din URSS (1957). Criticile distrugătoare din partea oficialităților comuniste din RSS Moldovenească vizând scrierile sale, mai ales romanul *Povara bunătății noastre* (1963, prima parte, *Balade din câmpie*, integral, *Povara bunătății noastre*, 1970), precum și filmul *Ultima lună de toamnă*, îl fac pe autor să se stabilească la Moscova (1959). Ca dramaturg, este autorul unui șir de piese montate cu succes atât în RSSM, cât și pe scenele multor teatre din fosta URSS și din străinătate: *Casa mare* (1961), *Doina* (1968), *Păsările tinereții noastre* (1971), *Horia* (1973), *Frumos și sfânt (Sfânta sfin-telor)*; 1974), *Cervus divinus* (1975), *Apostolul Pavel* (1996) și multe altele.

În 1967 i se decernează Premiul de Stat al RSS Moldovenești pentru nuvela *Ultima lună de toamnă* și romanul *Balade din câmpie*. Scriitor bilingv, publică la Moscova în limba rusă mai multe volume de proză, eseistică și dramaturgie. Deține titlurile de Scriitor al Poporului (1988), membru de onoare al Academiei Române (1990) și membru titular al Academiei de Științe a Republicii Moldova (1992). Laureat al Premiului de Stat al Republicii Moldova în domeniul literaturii (2008) și al Premiului Constantin Brâncoveanu, secțiunea Literatură (2014).

Opera sa include, de asemenea, romanele *Clopotnița* (1972), *Biserica Albă* (1983) și volumul *Grădina Domnului. Eseuri, balade, amintiri 1951-2017* (2017), *Despărțirea apelor* (2020), *Daciada. Baladă arhetipală* (2022).

„Chiar dacă Ion Druță nu tratează istoria în același fel cum o face un istoric profesionist, el dă dovadă totuși de o înțelegere pătrunzătoare a modului în care istoria influențează societatea, în general, și îi afectează pe indivizi, în particular.”

Keith HITCHINS

ION
DRUȚĂ

Horodiște

Proză memorialistică

Ediția a III-a

CARTIER POPULAR

CARTIER

Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.
Tel./fax: 022 20 34 91, tel.: 022 24 01 95. E-mail: vanzari@cartier.md
Editura Codex 2000, SRL, Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București.
Tel./fax: (021) 210 80 51. E-mail: codex@cartier.ro
cartier.ro
cartier.md

*Cărțile CARTIER pot fi procurate online pe cartier.ro & cartier.md
și în toate librăriile bune din România și Republica Moldova.
Cartier eBooks pot fi procurate pe iBooks și pe cartier.ro & cartier.md*

LIBRĂRIILE CARTIER

Librăria din Centru, bd. Ștefan cel Mare, nr. 126, Chișinău.
Tel./fax: 022 21 42 03. E-mail: librariadincentru@cartier.md
Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău.
Tel./fax: 022 24 10 00. E-mail: librariadinhol@cartier.md

Colecția *Cartier popular* este coordonată de Gheorghe Erizanu
Editor: Gheorghe Erizanu
Lector: Dorin Onofrei
Coperta seriei: Vitalie Coroban
Coperta: Vitalie Coroban
Credit fotografic: Mihai Potârniche, pentru portretul lui Ion Druță, 1988
Design/tehnoredactare: Marina Darii
Prepress: Editura Cartier
Tipărită la Bons Offices

Ion Druță
HORODIȘTE

Ediția a III-a, noiembrie 2023

Prima ediție la Editura Cartier a apărut în 2016.

© 2023, 2017, 2016, Editura Cartier, pentru prezenta ediție. Toate drepturile rezervate.
Cărțile Cartier sunt disponibile în limita stocului și a bunului de difuzare.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții
Druță, Ion.

Horodiște: Proză memorialistică / Ion Druță; coperta: Vitalie Coroban. –
Ed. a 3-a. – [Chișinău]: Cartier, 2023 (Bons Offices). – 133, [2] p. – (Cartier popular/
colecție coordonată de Gheorghe Erizanu, ISBN 978-9975-79-891-4)
(Seria de autor. Ion Druță, ISBN 978-9975-86-039-0).

1000 ex.

ISBN 978-9975-86-720-7.

821.135.1(478)-94

D 85

Satele mele de baștină

Mai întâi, firește, Horodiștea. Acolo mi-a fost dat să văd lumina zilei, acolo am crescut pe lângă vatra părintească, în preajma bisericii celei vechi de bârne mi-a trecut copilăria, ceva mai la deal, peste drum, mă așteptau alfabetul și tabla înmulțirii. Acolo, în Horodiște, m-a prins harul mult prea dulcii și frumoasei, acolo am cunoscut taina roditoarelor tăceri îndelungate, când mergeam cu bunica Ana la pădure după ierburi de leac și porumbrele, dar, pe când împlinisem zece ani, tata și-a urcat familia în trăsura, a dat bici cailor, mutându-ne cu traiul ceva mai la sud, unde, se zicea, era ceva mai cald, verile mai lungi și toamnele mai îmbelșugate.

Al doilea sat care mi-a venit în întâmpinare, deschizându-mi porțile viitorului, se numea Ghica-Vodă sau, cum i se mai zicea pe atunci, Satu Nou. Deosebirea dintre cele două sate, Horodiștea și Ghica-Vodă, era cât de la cer la pământ. Dacă Horodiștea avea cu mult peste o mie de case, Ghica-Vodă să fi avut pe atunci la vreo sută și ceva. Dacă hronicul Horodiștei se pierdea în vremuri străbune, satul fiind întemeiat cu vreo patru secole în urmă, Ghica-Vodă era cam de-o seamă cu noi. Dacă Horodiștea era plămădită

din ciorchini de neamuri mofturoase, veșnic pornite unul împotriva altuia, Ghica-Vodă era un sat senin, pașnic, fără ifose și pretenții istorice.

Culmea culmilor e că a apărut pe lume Ghica-Vodă tot datorită unui horodiștean. Parlamentul bucureștean, în urma unei lupte grele și îndelungate a marelui nostru pământean, Constantin Stere, duse întru împrumutarea țărânimii nevoiașe cu pământ, în cele din urmă a cedat. Dintr-o enormă moșie boierească de sub Bălți, a fost tăiată o bună parte pentru țărâtimea din regiune. Fiind satele din împrejurimi cam depărțișor de loturile primite, s-a hotărât întemeierea unei noi așezări.

Două povârnișuri blânde, așezate față în față, cu trei iazuri între ele. Dintr-o parte a satului în cealaltă se trecea pe digurile ce despărțeau iazurile. Drumuri drepte ca lumânarea, locuri de casă unul ca unul, loc pentru biserică, loc frumos pentru școală. Nu cunosc numele inginerilor care au planificat așezarea aceluia Sat Nou, dar cu siguranță că au fost buni gospodari, nelipsiți de simțul frumosului.

Țin bine minte primăvara lui 1939, ziua cea senină de la începutul lui mai, când tam-nisam am apărut eu și cu sora la noua noastră școală. Peste tot o lume pestriță, veselă și gălăgioasă. Nimeni nu se mai uita ce ai în trăistuță pe lângă manual și caiet. Unica întrebare pe care și-o tot puneau copiii unul altuia era: de unde-ai venit, din ce sat ești? Cei mai mulți erau din satul vecin, Țarigrad. Apoi veneau pe rând Arioneștii, Moșenii, Visoca, Sudarca, Popești, Chetrosu... Sfinte Dumnezeule, mai tot nordul Basarabiei se adunase pe malurile celor trei iazuri.

Întemeiatul, făuritul, ziditul au fost și rămân printre cele mai frumoase și mai demne îndeletniciri ale ființei umane. Peste tot, miros de lemn lucrat, de lut scos din adâncuri. Facem case, săpăm fântâni. O adiere de viață nouă, de veac nou dăinuiau peste sătucul cela care abia se înfiripa. Oricât am lăuda și proslăvi noi viața satelor vechi, consfințite de veacuri, au ele un năgâț al lor, un șir de datini deocheate, deseori cam într-aiurea, peste care nu se poate trece dacă vrei să fii în rând cu lumea.

Acolo, în satele cele vechi, era stabilit cu buche de lege cum trebuie să se comporte un băiat ascultător și care trebuie să fie purtarea unei fete de gospodari. Se știa cum trebuie să porți pălăria ca să ai succes la fete, și fetele, la rândul lor, știau cum trebuie să pună mâna pe umăr flăcăului în timpul jocului. Acolo gospodarul și gospodina, dacă țineau neapărat să fie în rând cu lumea, trebuia să se scoale cu noaptea în cap, să facă o casă mai ceva ca a vecinului, s-o împodobească ca pe o mireasă și s-o țină încuiată ani la rând, pe când ei să locuiască într-un sărăieș lipit acolo de un gârducean.

Scăpați de constrângerile satelor sale de baștină, ghicavodeni o duceau ca în sânul lui Dumnezeu. Copiii ticluiau pe loc jocuri și stabileau regulile respective, flăcâii și fetele purtau ce aveau și cum le plăcea, bărbații își așezau casa și traiul așa cum li se părea lor că ar fi mai bine, fără a trage cu ochiul prin ogrăzile vecine, și locuiau în casa ridicată, fără a mai face încă una de ochii lumii.

Ghica-Vodă mi-a fost baștina tinereții, vatra statornicirii. Acolo am terminat școala primară, acolo a început

îndelungata mea călătorie prin lumea viselor, acolo am arat și semănat, încercându-mi norocul de plugar, pe malurile celor trei iazuri au crescut frunzele de dor, pe drumurile celea bătătorite mi-a venit așa, din senin, primul vers, pe care îl tot purtam, și-l repetam, și mă miram de frumusețea lui, fără a-mi da seama că era rodul sufletului meu.

Dar mai rămâne un sătucean pe care mi-l consider baștină. I se schimbă, sărmanul, veșnic numele. I se zicea cândva Tătăroaia, apoi Novaia Tatarovka, apoi Slobozia Veche, apoi Tătăruși, acum s-a revenit la Tătărăuca Nouă. Nu am trăit nicicând în sătucul cela de răzeși de pe malul Nistrului. Nu știi nici unde începe, unde se termină și pe care din drumeagurile cele înguste și întortocheate trebuie s-o iei ca să ajungi mai ușor pe călcâiul cela de pământ, unde albea printre nuci casa bunicii Alexandra, la care veneam în musafirie o dată pe an, toamna, de ziua sfinților Arhangheli, când le era hramul.

Să fi fost de două, cel mult de trei ori la bunica Alexandra. Abia de-i mai țin minte figura naltă, zveltă, fața senină, zâmbitoare, o fire înțeleaptă, veșnic binevoitoare. Din păcate, scris i-a fost bunicii, împreună cu lumea ceea de demult, să fie aruncată așa deodată în toiul unui șir de furtuni, devastator a tot și a toate. Mai întâi războiul, după război veneau deportările, foametea, colhozurile, marile frământări ale țărănimii, când se uitase cu totul și de rude, și de hramuri. Principala grijă a tuturor devenise supraviețuirea...

Cu anii, rătăciți prin lume, tot mai rar îmi aminteam de Horodiște, Ghica-Vodă se pierduse și el prin amintiri, dar

sătucul cela de pe malul stâncos al Nistrului nu mă lasă în pace, pentru că și în Horodiște, și în Ghica-Vodă, trăisem sub un acoperiș cu unul din răzeșii băștinași din sătucul cela, el fiindu-mi părinte și eu fiindu-i unul din feciorii lui.

Deci mă mai întorc o dată la tata, pentru că a fost unul din țăranii ceia închiși în sine, la care, fără să vrei, de-a lungul anilor tot revii, descifrându-i destinul filă cu filă. Multe din felurile tatei de-a fi s-au transmis eroilor mei, oarecum automat, parcă fără participarea mea. Și în casa lui Onache Cărăbuș, și în casa Părintelui din *Ultima lună de toamnă*, precum și în multe alte case apărute în scrierile mele, tata a intrat de sine stătător, fiind adânc convins că sunt casele lui.

Ce fel de om era până la urmă acel Pentelei Mihailovici, sau Panteleimon, cum fusese pecetluit în metrice, nu știu. Avea el de toate în feleșagul cela mai mult închis decât deschis. Cert însă este că, așa neștiutor de carte cum era, în anumite privințe avea poziții principiale, pe care nu și le schimba cu niciun preț. Una din trăsăturile de bază ale caracterului său răzășesc era refuzul de acomodare la mediul înconjurător, oricât de bogat, oricât de luminos ar fi fost, rămânând, până la urmă, ceea ce se numea pe vremuri un Liber-Cugetător.

A participat la Primul Război Mondial în manta de ostaș al țarului rus, dar după cinci ani, trecut și prin tranșee, și prin marile frământări ale Rusiei, nici monarhist, nici revoluționar, nici alb, nici roșu nu a vrut să fie. Până că și limba rusă o ciupea abia-abia, limba lui natală, moștenită de pe malul Nistrului, fiindu-i alta.

A trăit două decenii în Horodiște, acolo și-a făcut casă, și-a arat pământul din an în an, și-a crescut copiii, a sădit copaci, a făcut o fântână la hectarele din Cubolta, care mulți ani la rând, cât mai era fântâna, se și numea fântâna lui Pentelei, dar horodiștean nu a fost și nici că voia să fie. Era răzeș de pe Nistru și atât. A trăit până la sfârșitul vieții în Ghica-Vodă, dar nici ghicavodean nu a devenit. Liber-Cugetătorul nu se acomodează mediului, el însuși fiind mediu.

Posibil să fi moștenit și eu câte ceva din apucăturile tale. Poate din acest motiv, poate din multe alte motive, dar și în cazul meu, precum în multe alte cazuri, relațiile dintre scriitor și satul său de baștină rămân destul de încurcate. Cei care au umblat cu noi la școală, cei cu care am păscut vitele împreună se simt oarecum nedreptățiți, umiliți, pomenindu-se cu cartea noastră în față.

E cazul cela rar când și unii, și alții au dreptate, dar, cum ziceau bătrânii, ceea ce a căzut din car căzut rămâne.

Să nu vă întoarceți niciodată la locurile de unde ați plecat, ziseră cândva înțelepții lumii și spus a fost un mare adevăr. Până că și Sfânta Evanghelie ne previne în această privință. După cum se știe, Mântuitorul începuse slujirea în satul său natal, Nazaret, unde venise pentru a predica. Evanghelistul Luca ne transmite cu lux de amănunte uluitoarele replici cu care L-au întâmpinat consătenii. De unde a mai scornit-o el și pe asta? N-o știm noi pe maica lui, nu stau aici, alături cu noi, și frații, și surorile lui?!

L-au scos din sat pe o muchie de prăpastie pentru a-i curma zilele, dar Mântuitorul, precum zice delicat evan-

ghelistul Luca, a trecut printre ei și nu a mai revenit în satul său natal. Cu alte cuvinte, a fugit. De atunci și până în zilele noastre nu s-a schimbat mare lucru în această privință. Noi, moldovenii, am găsit soluția noastră – bună ziua, bună ziua! Ce mai faceți? Mulțumesc, bine. Hai, dar, la revedere! La revedere! De revăzut însă rar să se revadă.

Vremurile devenind tot mai crunte, lupta pentru supraviețuire tot mai acută, risipiți prin toate colțurile lumii, am cam prins a uita și noi de satele noastre de baștină, și nici lor nu le prea arde de noi. S-au lăsat undeva, la fundul amintirilor, și Horodiștea, și Ghica-Vodă, care de mult are un alt nume, dar nu se dă uitării cu niciun preț sătucul de răzeși de pe malul cela stâncos al bătrânului Nistru...

Prin 1988, pe când *perestroika* lui Gorbaciov aruncase imperiul sovietic într-o mare fierbere, Moldova sovietică ajunsese și ea numai foc și pară. Cuvântul se înălțase ca niciodată, cuvântul stăpâna spiritele, cuvântul tipărit, cuvântul transmis pe unde sau rostit de la tribună răscolea sufletele, bătea la porțile zăvorâte ale viitorului.

În primăvara aceluia an, pe scenele teatrelor din Chișinău se jucau câteva spectacole după piesele mele. O agitație nemaipomenită. Mai ales, avea un ecou puternic în societate spectacolul *Horia* pe scena Teatrului „Luceafărul”. Venit de la Moscova la premieră, cu toate că se prezenta al cincilea sau al șaselea spectacol, nu puteam intra în localul teatrului prin mulțimea ce se îmbulzea la intrare.

Sfârșește spectacolul, se lasă cortina, dar sala, înfierbântată, agitată, nici gând să părăsească localul. Cuprinși de atmosfera revoluționară ce domnea atunci peste tot,

spectatorii au cerut să apară pe scenă autorul, actorii, regizorul, pentru a discuta pe marginea zilei de mâine. Ce facem mai departe? Replici din sală, răpunsuri scurte de pe scenă. Apoi, la un moment dat, din mijlocul sălii se ridică o femeie voinică, de vârstă mijlocie.

— Sunt o învățătoare din Tătărauca Nouă, satul de baștină al părintelui dramaturgului nostru. Azi în zori m-a trezit bătrânul Nistru și mi-a zis așa: mergi la Chișinău, la „Luceafărul”, caută-l pe Ion Druță și spune-i că eu am zis așa...

A fost clipa cea mai frumoasă, cea mai înălțătoare din viața mea de scriitor. Învățătoarea de la Tătărăuși legitima sătucul cela de pe malul Nistrului drept cea de-a treia baștină a mea. Peste un an au urmat alegerile în Congresul deputaților. Tătărăușii intrau în circumscripția unde am primit mandatul. Mare mi-a fost tristețea văzând cu ochii mei totala delăsare și pustiire ce domneau pe palma ceea de pământ, unde gospodărise cândva bunica, unde crescuse tata, și frații, și surorile lui.

Au plecat sărmanii cu toții, s-au dus în lumea celor drepti și, din tot ce-a fost frumos odată, nu a rămas decât o fântână, un nuc mare cât o împărăție și o prispă de piatră răsărită din pământ, pe care se așezau mama și bunica, de priveau îndelung peste Nistru, în țara vecină.

Vara asta, datorită tânărului primar al comunei și celor câteva rude îndepărtate ce au mai rămas acolo, s-a pus mână de la mână, s-a curățit fântâna și, spre uimirea tuturor, din străfunduri, de sub nisipul alb, a răzbătut un izvor cu apă limpede ca lacrima, răcoritoare, tămăduitoare,

cu alte cuvinte, apă vie, o minune cum nu s-a mai pomenit în tot lungul Nistrului, după spusele sătenilor.

Nu știu cum se făcu, dar acolo, lângă fântâna ceea, la umbra nucului măreț, printre cei puțini bătrâni rămași la vatra satului, acum încărunțit și eu, m-am simțit consăteanul lor, revenit la vatră după îndelungatele rătăcirii prin streini...

Ce să-i faci? Cu adevărat, vreme vine, vreme trece. S-a topit în inima secolului trecut vechea bisericuță de bârne din Horodiște, s-a scurs apa din cele trei iazuri de la Ghica-Vodă, acum pasc viței pe fundul acelor ape de pe vremuri, dar a răzbătut, prin vârtoarea anilor, fântâna bunicii Alexandra, alături de nucul din mica ei ogradă.

Poate pentru asta, azi, când vine vorba de baștină, nu atât biserica de bârne din Horodiște, care nu mai este, nici cele trei iazuri din Ghica-Vodă, care nici ele nu mai sunt, ci fântâna cu colacul cioplit dintr-o stâncă, perpetuând minunea vieții în adâncuri, împreună cu nucul ce domnește autoritar deasupra Nistrului, vine să-mi încălzească amintirile.

Domnul s-o aibă pururea în paza Sa.

*Moscova,
august, 2008*

Horodiște

„Călătorule, vorba nu-mi va fi lungă, oprește-te pentru a o citi. Aici, sub această piatră, odihnește o mândră femeie. Și-a iubit bărbatul, a avut doi feciori, pe unul l-a luat cu sine, altul a rămas să-i țină locul în lume. A fost frumoasă la umblet, aleasă la vorbă și a știut a toarce. Terminat. Pleacă.”

(Inscripție pe o piatră funerară din epoca Imperiului Roman. De notat că la romani torsul era nu numai o îndeletnicire casnică, ci și dovada unor rare calități sufletești.)

1

Tata era de felul lui din Slobozia, un sat de răzeși de pe malul Nistrului, așezat la vreo cincisprezece verste mai sus de Soroca. Nu țin minte, ori că mi s-a povestit, ori că am citit undeva că satele de răzeși de pe malul Nistrului au fost întemeiate de Ștefan cel Mare, cu oșteni arțăgoși și iuți la încăierare, pentru ca, dacă turcii ori tătarii vor trece Nistrul, să se poată descurca până va sosi oastea domnească. Nu știu dacă a fost întocmai așa, cât despre tata, el, într-adevăr, era plin de demnitate, arțăgos și încăpățânat, încât, în cei optzeci și ceva de ani pe care i-a trăit, puțini s-ar fi putut lăuda că l-au făcut pe badea Pentelei, cum i se zicea

la noi în sat, să se dea oleacă mai încolo ori mai încoace, în afara locului pe care și-l alegea singur.

M-am născut însă eu, ca și toți ceilalți ai noștri, în Horodiște, și asta e de acum o altă poveste – cum de-a ajuns tata să se însoare și să-și ridice casă la vreo douăzeci de verste mai spre apus de satul natal.

Părinții tatei, cu toate răzeșia lor, erau oameni sărmani, aveau o casă plină de copii, care, cum se ridicau, își găseau singuri rost prin lume, muncind ba la unii, ba la alții. La școală tata nu a umblat, pentru că nu a fost dat atunci când era bun de școală, iar mai apoi n-a vrut să învețe din mândrie, primindu-și soarta fără a cerca s-o cârpească pe ici, pe colo. Știa doar a se iscăli: a învățat asta făcând armata la împăratul Nicolae, dar semna automat, într-un fel de înfrigurare, și, după ce-și punea iscălitura, nu era în stare să deosebească o literă de alta. Socotea, în schimb, foarte bine și, spre marea noastră zavistie, desena frumos cai – cai la păscut, cai la arat, cai alergând cu sloboda prin câmp fără frâu, fără căpăstru.

De altminteri, patima asta a lui pentru artele frumoase l-a și adus din Slobozia în Horodiște. Tânăr fiind și tot căutându-și un rost pe lume, a ajuns la un moment dat boiangiu. Umbla la câștig, cu un moș tot de acolo, din Slobozia, căci boiangiii de pe Nistru ajunseseră la o faimă atât de mare, încât erau tocmiți prin satele unde se lucrau biserici. În Horodiște tocmai se ridicase lângă bisericuța cea veche, din bârne, una nouă, și biserica cea nouă l-a adus pe tata în satul unde i-a fost dat să-și trăiască o bună jumătate din viață.

Mama era dintr-o familie de ucraineni nimeriți într-un sat moldovenesc și moldovenizați aproape cu totul – numai bătrânul Sioma Tverdohleb, bunelul, până la moarte n-a vrut să scoată o vorbă pre limba noastră, cu toate că înțelegea destul de bine despre ce se vorbea în jurul lui. Avea o familie mare, pe lângă mama erau încă cinci fete și trei băieți, dar trăiau, după câte înțeleg eu acum, destul de bine – numai ograda casei lor avea aproape un hectar, fiind hectarul cela chiar de la vale de biserică, peste drum, apoi țineau desetine pe delniță, vite, stupi.

Lucratul bisericii o fi fost pe vremea ceea o mare minune – de dimineață până seara o fi tot venit horodiștenii să caște gura. După care, într-o bună zi, o fi apărut și mama, fată tânără și curioasă pe atunci. S-o fi oprit în prag, o fi zărit un boiangiu roșcovan care tocmai vopsea pervazul la una din ferestre, și apoi las' că domnitorii știau pe cine să așeze pe malul Nistrului, acolo, între pietroaiele celea...

Părinții și toate neamurile mamei nici că voiau să audă de boiangiu, dar tatei puțin îi păsa de ceea ce se credea în Horodiște despre dânsul și iată că într-o noapte mama fuge de acasă și în zorii zilei ajung amândoi la Slobozia. Biata mamă – se făcea albă la față și tremura ca un fir de mohor când își amintea zorii zilei celeia de demult. Zicea că s-ar fi înecat în Nistru de n-ar fi avut noroc de-o soacră priitoare și omenoasă, care, îndată ce a văzut-o pășindu-i pragul casei, a îmbrățișat-o, a plâns împreună cu ea și o viață întreagă, în măsura puterilor, a apărat-o de dragostea și furia feciorului său.

De unde au avut, de unde n-au avut, le-au făcut o bucățică de nuntă. Din Horodiște, din partea mamei, n-au vrut să vină nimeni. Asta, pesemne, l-o fi înfuriat pe tata, care, firește, râvnea și la ceva zestre. La masa cea mare, a cinstit și el puțin, a chemat mireasa afară, după casă, și i-a dat două perechi de palme pe care mama le-a ținut minte cât a trăit. Și poate nu atât zestrea, cât feleșagul l-o fi luat înainte, pentru că răzeșii de pe Nistru, când închină un pahar, nu fac mare deosebire între turci, tătari și oameni care vin să-i slujească cu dragoste și credință o viață întreagă.

În duminica ceea, când s-a făcut nunta în Slobozia, bunelul Sioma a zăcut pe laviță, înțepenit, nedreptățit, înjosit. Mai spre seară, când, de obicei, tinerii se întorc de la cununie, a trimis să i se aducă o sorocoucă de votcă și abia după gustarea acelei băuturi înțelepte a început a se trezi în el durerea cea mare, pentru că Sofiica era copilul cel mai harnic și mai ascultător în casa lui. O iarnă întreagă a tot fiert într-însul, scoțând abia câte două-trei vorbe pe săptămână, iar prin postul cel mare, când se apropia marea epopee a răstignirii omului de către om, a trimis-o pe Vasiluța, sora mai mică a mamei, să vadă ce-o fi făcând Sofița lor acolo, pe malul cea prăpăstios al Nistrului.

Începuse tocmai a se desprimăvăra și biata Vasiluța vreo două-trei zile a înotat prin glod încolo și înapoi, iar noutățile pe care le-a adus au fost cât se poate de triste. În cele din urmă, frații mamei, pentru că pe vremea ceea numai feciorii aveau dreptul de-a moșteni pământ, au cedat o parte de grădină în folosul tatei. Tata n-a stat mult pe gânduri și în felul acesta a apărut, peste drum de biseri-

că, o casă așezată cu spatele spre drum, cu fața la soare, și acea închipuire de paie și lut a tot stat ani și ani în mijlocul Horodiștei, până i-a sosit și ei ceasul.

Toate acestea, firește, sunt din auzite, pentru că, atunci când am apărut și eu pe lume, casa noastră domnea de una singură în ograda de la vale de biserică. Bătrânul Sioma murise, bunica trăia într-o căsoaie ridicată în preajmă, iar tata ajunsese de acum horodiștean în toată puterea cuvântului. I se zicea, spre cumplita lui furie, Pentelei a Siomoaiei, Siomoaia fiind bunica. Să-i spui ginerelui că-i al soacrei, asta puteau să ți-o facă numai cei din Horodiște, și asta tata n-a vrut să le-o ierte consătenilor până la moarte.

Și iară revenim la mama, la acest cuvânt frumos, rotund, pe care noi mai mult îl cântăm decât îl rostim, și uneori se pare că tot ce-a fost mai frumos și mai măreț plăsmuit în fașa limbii noastre e legat de acest cuvânt. Eram mezin, al patrulea copil, ori, cu cele două surori ce-au murit de mici, al șaselea, așa încât, atunci când m-am ridicat și eu copăcel, rămăsese puțin din frumoasele gățe negre pe care le avuse mama de fată mare. Mai erau însă tineri și plini de viață ochii negri, fața bălaie, încununată de un zâmbet plin de bunătate – sfinte Dumnezeule, atâta bunătate creștinească, atâta bunătate omenească, încât orice cerșetor ori pui rătăcit de cloșcă, orice fir de iarbă călcat de roți pe-o margine de drum găseau înțelegere și compătimire în inima ei.

Aș zice că era harnică și silitoare ca o furnică mama, dar nu știu ce fac furnicile acolo, în furnicarul lor, iarna, pe când mama iarna întreagă torcea, țesea, cosea, cârpea, iar de cu primăvară și până toamna târziu, basmaua ei albă,

căci purta basma albă, zbura ca o pasăre – ba e în casă, ba e afară, ba e în Cubolta, unde ne erau hectarele, ba se întorcea în amurg, albind ușor pe o dungă de deal, în seninul serii; alerga, pentru că avea, cum zicea ea, copii, și azi, gândindu-mă la pasărea cea albă a copilăriei mele, nu pot spune că am văzut-o macar o singură dată, măcar o singură clipă stând pe-o ramură, lângă cuibul său.

Își avea totuși bucuriile sale. Îi plăcea, de-o pildă, măcar o dată pe zi, măcar o jumătate de oră, să treacă pe ulițele satului, pentru a vedea ce mai face lumea. Nu știu cum se întâmpla, dar când se ducea, mă lua și pe mine și-mi plăcea grozav să mă țin de mâna ei, pentru că în felul mamei de-a vorbi cu unul și cu altul simțeam cum oscilează glasul ei de la gingășie la simplă cuvioșie, de la dragoste la compătimire, de la compătimire la mirare, la neliniște, și apoi, la întoarcere, căutam tot drumul s-o descos, să aflu de ce cu omul cutare a vorbit într-un fel, iar cu femeia lui – mult mai altfel.

De obicei, țăranilor nu le-a fost lăsat timp liber pentru plimbări și, chiar atunci când ies și ei în sat, să vadă ce mai face lumea, își găsesc un mic clenci, ca să nu umble cu sloboda – unuia îi întorc ciurul, de la altul împrumută dârmonul. Ne duceam dar și noi prin Horodiște cu treburi de felul acesta. Înainte de a fi ieșit din ogradă, mama îmbrăca o haină mai bunișoară, își punea un bariz curat, pe care îl lega sub bărbie, mă speria și pe mine cu câte-un pumn de apă rece și se făcea cu pieptenele spre chica mea deasă și aspră ce stătea pururea în picioare, așa încât în fotografiile din copilărie semănam cu un pui de arici stârnit din culcuș.